

Ürün İhtisas Borsacılığı Ekosistemiyle

Güçlenen Gıda Güvenliği

Ali Kırallı

*Türkiye Ürün İhtisas
Borsası Genel Müdürü*

İklim değişikliği, jeopolitik istikrarsızlıklar, azalan su kaynakları ve artan girdi maliyetleri gibi çok sayıda faktör, küresel tarım sistemlerini her geçen gün daha kırılgan hâle getirmektedir. Bu kırılganlık yalnızca tarımsal üretimi değil, aynı zamanda gıda tedarik zincirlerinin sürekliliğini ve toplumların beslenme güvenliğini de tehdit etmektedir. Bu noktada gıda güvenliği yalnızca tarımsal üretimin artırılmasıyla değil; üretilen ürünlerin değerinde, güvenli, izlenebilir ve şeffaf biçimde pazarlanmasıyla da mümkündür.

Bu kapsamda Türkiye Ürün İhtisas Borsası (TÜRİB) olarak, yalnızca tarımsal ürünlerin alınıp satıldığı bir platform değil, aynı zamanda tarım sektörüne dayalı finansal ürünlerin geliştiği ve çeşitlendiği bir merkez olmayı hedeflemekteyiz. Ürün ihtisas borsacılığı ekosistemini inşa ederken yalnızca tarım ticaretini dijitalleştirmekle kalmayıp, aynı zamanda finansmana erişimi kolaylaştıran, lisanslı depoculuğu teşvik eden ve üretici ile sanayiciyi aynı platformda buluşturan bütüncül bir sistem kurmak için paydaşlarımızla çalışmayı sürdürmekteyiz.

TÜRİB'in Rolü: Güvenli, Şeffaf ve Katılımcı Bir Tarım Emtia Piyasası

TÜRİB'in başlıca amacı ve faaliyet konusu, 10/2/2005 tarihli ve 5300 sayılı Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanunu ve ilgili mevzuat çerçevesinde lisanslı depo işletmecilerince oluşturulan elekt-

ronik ürün senetleri ile elektronik ürün senetlerine dayalı vadeli işlem sözleşmelerinin ticaretinin yürütülmesini sağlamak üzere borsacılık faaliyetinde bulunmaktadır.

Borsamız misyon ve vizyonuna hizmet eden hedefleri çerçevesinde öncelikle spot ürün piyasasının faaliyete geçiş çalışmalarını başlatmış olup, bu çalışmalar kapsamında piyasa yapısının tasarımı, emir iletimi, takas ve saklama hizmetlerinin gerçekleştirilmesi için gerekli altyapının teminini gerçekleştirmiştir. Çalışmaların tamamlanmasını takiben gerekli faaliyet izni alınarak 26/7/2019 tarihinde Elektronik Ürün Senedi Piyasası'nın açılışı ile faaliyete geçilmiştir.

Ürün Piyasası Aracı Kurumları (ÜPAK) 13/1/2025 seansıyla ekosisteme entegre olmuştur. ÜPAKlar faaliyete geçene kadar, alım-satım işlemlerinde emir iletimi için aracısız bir sistem, takas ve saklama işlemleri için ise, banka ve sermaye piyasası aracı kurumlarının kullanıldığı yapı benimsenmiştir. ÜPAKlı aracılı yapıda ÜPAKlar Ticaret Bakanlığı ve Borsa'dan gerekli izinleri alarak emir iletimine aracılık ve takas ve saklama hizmeti verebilmektedirler. Takas ve saklama operasyonlarıyla ilgili işlem öncesi ve sonrası süreçlerde Merkezi Kayıt Kuruluşu A.Ş. (MKK) ve İstanbul Takas ve Saklama Bankası A.Ş. (Takasbank) ile Borsamız arasında yapılan protokoller çerçevesinde hizmet verilmektedir. Aracılı sisteme geçiş ile birlikte ise Elektronik Ürün Senedi (ELÜS) Piyasası'nda daha fazla paydaş bir araya getirilerek piyasa derinleşmesi sağlanması ve sağlıklı fiyat oluşumuna katkıda bulunulması beklenmektedir.

Aracılı sisteme geçiş ile birlikte Elektronik Ürün Senedi (ELÜS) Piyasası'nda daha fazla paydaş bir araya getirilerek piyasa derinleşmesi sağlanması ve sağlıklı fiyat oluşumuna katkıda bulunulması beklenmektedir.

26/7/2019 tarihinde faaliyete geçirdiğimiz ELÜS Piyasasında çiftçi, tüccar, sanayici ve yatırımcı olmak üzere 240 000'i aşkın kullanıcıya kesintisiz hizmet sunmaktayız. 2025 hasat sezonu öncesinde toplam işlem hacmimiz 277 milyar TL'ye, işlem miktarımız ise 50 milyon tona ulaşmış durumdadır. Borsamıza kote edilen ürünlerden 17'sinde ELÜS ihraç edilmiş ve işlem gerçekleşmiş olup, ELÜSler tarımsal ürünlerin finansal teminata dönüştürülmesini mümkün kılmakta ve bankalardan kredi kullanabilmektedir.

Lisanslı Depoculuk: Gıda Güvenliğinin Altyapısı

Gıda güvenliği yalnızca üretimin artırılmasıyla değil, aynı zamanda bu ürünlerin doğru koşullarda saklanması ve değerinde pazarlanmasıyla mümkündür. Ürün ihtisas borsacılığının temel taşı olan lisanslı depolar, gıda arz güvenliğinin teminat altına alınmasını da mümkün kılmaktadır. Bu sistem, gıdanın yalnızca üretimini değil; muhafaza, ticaret ve tedarik süreçlerini de güvence altına almaktadır.

Temmuz 2019'da 4 milyon ton olan lisanslı depo saklama kapasitesi, Haziran 2025 itibarıyla 12,2

milyon tona çıkmış olup, 51 il, 147 ilçede, 309 lokasyonda 225 lisanslı depo hizmet vermektedir. Orta vadede lisanslı depo saklama kapasitesinin 18-20 milyon tona ulaşması hedeflenmektedir. Bu kapasite, Türkiye'nin yıllık ortalama hububat üretiminin yaklaşık yarısının güvenli şekilde depolanmasına imkân tanımaktadır. Lisanslı depolar sayesinde ürünler sınıflandırılmakta, analiz edilmekte ve standartlara uygun şekilde muhafaza edilmektedir. Böylece sanayici kaliteli ve izlenebilir hammaddeye doğrudan erişebilirken, üretici ürününü değerinde ve geniş bir müşteri havuzuna pazarlama imkânına kavuşmaktadır. Ürünlerin lisanslı depolarda saklanması sayesinde gıda arzı yıl boyunca dengeli biçimde yönetilebilmektedir.

Sürdürülebilirlik, Gıda Güvenliği ve Geleceğin Piyasaları

Günümüzde küresel gıda sistemleri arz-talep dengesizliklerinin yanı sıra iklim değişikliği, su kıtlığı ve artan politik belirsizlikler gibi çok boyutlu krizlerle karşı karşıya kalmaktadır. OECD ve FAO'nun güncel raporları, dünya genelinde gıda kaybı ve israfının sürdürülebilirlik açısından

ciddi bir tehdit oluşturduğunu göstermektedir. Tarımsal üretim sistemlerinin daha dirençli hâle getirilmesi hedefi doğrultusunda TÜRİB olarak yalnızca tarımsal ürün piyasalarının etkinliğini artırmakla kalmıyor; sürdürülebilir, izlenebilir ve güvenilir bir gıda sistemi inşa edilmesine de aktif katkı sunuyoruz. Dijital tarım altyapısı, şeffaf veri paylaşımı ve ürün izlenebilirliğiyle desteklenen bu yapı, yalnızca bugünün değil, geleceğin tarımsal yapılanmasını da şekillendirme potansiyeli taşımaktadır.

Bu çerçevede Borsamız teknik altyapısına yatırım yaparak, 13/1/2025 tarihinde ÜPAKların entegre olduğu yeni işlem sistemi TÜRİS'i, TÜRİB Ar-Ge Merkezinde, yerli ve milli kaynaklarla geliştirip devreye almıştır. TÜRİS'in devreye alınmasının ardından, ELÜS üzerine vadeli işlem sözleşmelerinin işlem göreceği Vadeli İşlem Piyasası'nın teknik ve mevzuat altyapısının oluşturulmasına hız verilmiş olup, 2026 yılının ilk yarısında faaliyete geçirilmesi planlanmaktadır. Vadeli işlemler sayesinde ileri tarihli fiyatlama imkânı sunularak hem gıda arzının planlanması hem de tarımsal risklerin yönetimi kolaylaşacaktır.

Ayrıca, katılım finansı kapsamında, kısa vadeli fonlama ihtiyacına

TÜRİB olarak yalnızca tarımsal ürün piyasalarının etkinliğini artırmakla kalmıyor; sürdürülebilir, izlenebilir ve güvenilir bir gıda sistemi inşa edilmesine de aktif katkı sunuyoruz.

yönelik Teverruk Piyasasını faaliyete geçirme hazırlıkları Toprak Mahsulleri Ofisi ve Gelir İdaresi Başkanlığı ile birlikte sürdürülmektedir.

TÜRİB, tarıma dayalı finansal ürünlerin geliştiği bir merkez olma yolunda ilerlemektedir. Bu kapsamda geliştirilen TÜRİB Tarımsal Ürün Endeksleri ile birlikte Türkiye'nin ilk Buğday ELÜS işlem fiyatına endeksli Kira Sertifikası (Sukuk) ve Varlığa Dayalı Menkul Kıymet (VDMK) ihraç edilmiş; böylece tarımsal ürünler finansal piyasalarla entegre edilerek yeni enstrümanlar piyasada konumlanmıştır.

TÜRİB olarak bizler, şeffaf, güvenli ve dijital bir piyasa altyapısı üzerinden üretici, yatırımcı, sanayici ve tüketiciyi aynı zeminde buluşturmaktayız. Borsamızda oluşan işlem fiyatları eş anlı olarak veri yayım kuruluşları üzerinden piyasaya yayımlanmaktadır. Attığımız bu adımlar, getirdiğimiz yenilikler ve şeffaflık üreticinin

rekabet gücünü artırmakta, finansal kaynaklara erişimi çeşitlendirmekte ve gıda güvenliği hedeflerine doğrudan katkı sunmaktadır.

TÜRİB'in merkezinde yer aldığı ürün ihtisas borsacılığı ekosistemi, Türkiye tarımını daha rekabetçi, dirençli ve sürdürülebilir bir yapıya kavuşturacak güçlü bir modeldir. Tarımsal üretimin küresel ölçekte zorlaştığı bu dönemde gıda güvenliği yalnızca bir politika önceliği değil; aynı zamanda kalkınma ve ulusal güvenlik meselesi olarak öne çıkmaktadır. Bunun bilincinde olarak; gıda güvenliği hedefi doğrultusunda katkı sunan tüm üreticiler, sanayiciler, tüccarlar, yatırımcılar ve Toprak Mahsulleri Ofisi'nin de yer aldığı çok paydaşlı yapıda, Türkiye'nin tarımsal geleceğinin şekillendirilmesinde Borsamız stratejik bir rol üstlenmektedir.

Sermaye piyasaları politikalarına
katkıda bulunmak için kurulduk

www.sepam.org.tr